

การสนับสนุนทรัพยากรการผลิตของเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์
ในการบริหารการผลิตของ ธุรกิจชุมชน
ตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี
The supporting of productivity resource of Sananrak Municipality for
productivities administration of community business in
tam bon Bueng Nam-Rak Thanyaburi district Pathumthani

เยาวลักษณ์ เกิดสมบูรณ์
สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตกรุงเทพฯ

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสนับสนุนทรัพยากรการผลิต และปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิตของธุรกิจชุมชน รวมทั้งความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ของผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนในตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวน 4 กลุ่ม โดยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) และแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการด้วยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามความคิดเห็นของผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนในเรื่องทรัพยากรการผลิต โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ทดสอบค่าเอฟ (F-test) และเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธี Scheffe

ผลการวิจัยพบว่า ธุรกิจชุมชนตำบลบึงน้ำรักษ์มีลักษณะเป็นผู้ผลิตสินค้า จำนวน 3 กลุ่มคือ ดินไทย ปั่นจิว สบู่พันธ์ไพร และเอสฟาตี และเป็นผู้ให้บริการ จำนวน 1 กลุ่ม คือ ชมรมแพทย์แผนไทย เทศบาลเมืองสนั่นให้การสนับสนุนทรัพยากรการผลิตในการบริหารการผลิตของธุรกิจชุมชนน้อย (ร้อยละ 34.8) โดยให้การสนับสนุนมากที่สุดคือ ด้านการจัดการ (ร้อยละ 21.7) รองลงมาคือด้านกำลังคนหรือแรงงาน และด้านวัตถุดิบหรือเครื่องมือ (ร้อยละ 13.0) ผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี มีปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิตอยู่ในระดับปานกลาง โดยในภาพรวมปัญหาลำดับที่ 1 คือ ด้านกำลังคนหรือแรงงาน เรื่องแหล่งกำลังคนหรือแรงงานที่ใช้ในการดำเนินงาน ลำดับที่ 2 คือ ด้านการจัดการ เรื่องการสร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน กลุ่มธุรกิจชุมชนแต่ละกลุ่ม คือ ดินไทยปั่นจิว ชมรมแพทย์แผนไทย สบู่พันธ์ไพรและเอสฟาตี มีปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิตคือ ด้านการเงิน ด้านกำลังคนหรือแรงงาน ด้านวัตถุดิบหรือเครื่องมือ และด้านการจัดการ ไม่แตกต่างกัน ชมรมแพทย์แผนไทยมีความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตด้านเงินและด้านกำลังคนหรือแรงงานน้อยกว่า สบู่พันธ์ไพรและเอสฟาตี

Abstract

The purposes of this research were to study the supporting productivity resources and productivity resources problems of community business include the demand of supporting productivity resources from Sananrak municipality. The subjects were 1 groups of entrepreneur and member of community business in Tam Bon Bung Nam-Rak Thanyaburi district Pathumthani, who were collected by purposive random sampling and the depth interviewing and questionnaires. The data were analyzed the depth interviewing form and presented in term of percentage, mean, standard deviation, one-way analysis of variance (t-test) and multiple comparison by Scheffe.

The results were found that business community in Tam Bon Bung Nam-rak were productions which compose of 3 groups; Dinthaipunjew, Saboopunpri and S-fattaty another is service; Thai massage group. The supporting resource from Sananrak municipality was the low level in productivities administration at 34.8%, which reveal the highest level of supporting the management 21.7% and lower level at labors and material or equipment 13%. The medium level of productivity resource problem of community business was the labors and inferior at management. The highest level of demand supporting of productivity resources from Sananrak municipality of community business was the labors and lower level at management.

The productivity resource problems of community business. There were no differences and the demand supporting of productivity resource from Sananrak municipality, there were no differences in materials or equipments and management; however, it was found that have was a significant difference in Thai massage group demand finance and labors was less than Saboopunpri and S-fattaty

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) เป็นแผนที่ได้ใช้ แนวปรัชญาของเศรษฐกิจแบบพอเพียง มาเป็น ปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ เป็นแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ

ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนา เศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพมีความ เข้มแข็งและแข่งขันได้ ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เปิด โอกาสให้คนไทยสามารถคิดเป็นทำเป็นมีเหตุผลมี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จึงก่อให้เกิดธุรกิจชุมชนขึ้น โดยส่งเสริมให้มีการสร้างองค์ความรู้ที่สอดคล้อง

กับภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้มากขึ้น แก้ปัญหาความยากจนและเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทย

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้วางพื้นฐานให้เกิดการปฏิรูปที่สำคัญทั้งทางสังคม การเมือง การบริหารภาครัฐและการกระจายอำนาจ จึงได้มีการกระจายภารกิจและความรับผิดชอบให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลเมืองสนั่นรักษ์เป็นผู้รับผิดชอบภารกิจ ในตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ซึ่งต้องตระหนักถึงการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตของเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ในการบริหารการผลิตของธุรกิจชุมชน ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิต ผลผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ (ไชยา ประหยัดทรัพย์, 2545 : บทคัดย่อ)

พระราชบัญญัติ สถาบันการพลศึกษา พ.ศ. 2548 ให้สถาบันการพลศึกษาเป็นสถาบันอุดมศึกษา กำหนดให้มีการกิจการในการผลิตและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา การกีฬา วิทยาศาสตร์ การกีฬา วิทยาศาสตร์สุขภาพ นันทนาการและบุคลากรในด้านที่เกี่ยวข้องมีภารกิจ ทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการ การให้บริการชุมชน การใช้และพัฒนาเทคโนโลยี เสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้แก่ท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความสามารถพิเศษทางกีฬา นันทนาการ และบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย รวมถึงการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทย (สถาบันการพลศึกษา, 2548:6) โดยมีวิทยาเขตต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศ จำนวน 17 วิทยาเขต

สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตกรุงเทพ

ได้เปิดหลักสูตรโปรแกรมวิชาธุรกิจการกีฬา ธุรกิจสุขภาพ ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนอยู่ในคณะศิลปศาสตร์ เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการธุรกิจ ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 และภารกิจของสถาบันการพลศึกษาจึงเป็นเหตุผลและความสำคัญทำให้มีการศึกษาความต้องการของท้องถิ่น ประกอบกับยังไม่มีการศึกษาความต้องการทรัพยากรการผลิตในการบริหารการผลิตของธุรกิจชุมชน ดังนั้นเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการทางธุรกิจ และตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นที่ต้องการพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง การสนับสนุนทรัพยากรการผลิตของเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ในการบริหารการผลิตของธุรกิจชุมชน ตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลในด้านการบริหารจัดการต่อไป รวมทั้งเป็นการให้ข้อมูลเพื่อบริการแก่ธุรกิจชุมชน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาและหาแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนในเขตพื้นที่ที่หน่วยงานรับผิดชอบต่อไป อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตของเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ในการบริหารการผลิตของธุรกิจชุมชน
2. เพื่อให้ทราบปัญหาและความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ ของธุรกิจชุมชน
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับปัญหาและความต้องการการสนับสนุนจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์

ในการบริหารการผลิตของธุรกิจชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยจะเป็นการศึกษาผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนในตำบลบึงนาราง อำเภอัญบุรี จังหวัดปทุมธานี และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองสนนร์ักษ์ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตแก่ธุรกิจชุมชน ด้วยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่สามารถให้ข้อมูลที่แท้จริงได้ ตามความมุ่งหมายกลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่มธุรกิจชุมชน จำนวน 4 กลุ่ม ซึ่งมีที่ตั้งของกลุ่มอยู่ในเขตตำบลบึงนาราง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ธุรกิจชุมชน หมายถึง การทำธุรกรรมโดยสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมทุนร่วมผลิตและดำเนินธุรกิจและร่วมรับประโยชน์จากการทำธุรกิจนั้น เช่น โรงสีชุมชน กลุ่มทอผ้า เป็นต้น ดังนั้นการทำธุรกิจชุมชนนอกจากจะก่อให้เกิดการจ้างงานในชุมชนหรือสร้าง มูลค่าเพิ่มให้แก่ วัตถุดิบในชุมชนแล้วยังมีเป้าหมายสูงสุดคือ เพื่อให้ชุมชนมีสวัสดิการที่ดีขึ้นมีความรักใคร่สามัคคี ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ทรัพยากรการผลิต หมายถึง การนำ 4'M มาใช้ในการบริหารการผลิตของธุรกิจชุมชน ซึ่งประกอบด้วย

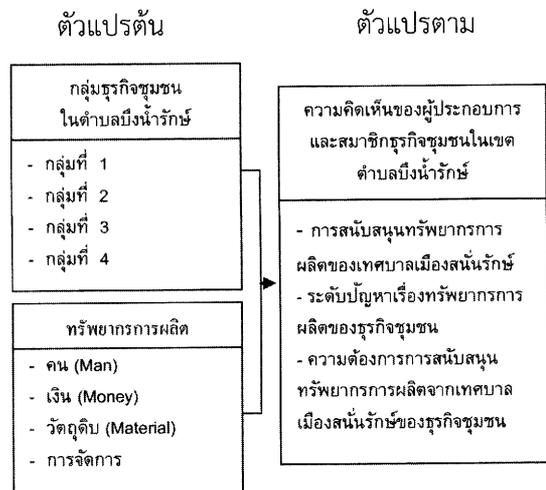
1. คน (Man) หมายถึง กำลังคนหรือแรงงานทั้งทางตรงและทางอ้อม
2. วัตถุดิบ (Material) ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์หรือปัจจัยการผลิตซึ่งนำเข้าสู่ระบบการผลิต
3. เงิน (Money) ได้แก่ เงินทุนใช้ในการจัดตั้ง ขยายและปรับปรุงกิจการ เงิน

ทุนหมุนเวียนระยะสั้นและระยะยาว

4. การจัดการ (Management) เป็นการบริหารจัดการเพื่อทำให้บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินงาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสนับสนุนทรัพยากรการผลิตของเทศบาลเมืองสนนร์ักษ์ในการบริหารการผลิตของธุรกิจชุมชน ตำบลบึงนาราง อำเภอัญบุรี จังหวัดปทุมธานี คณะผู้วิจัยใช้กรอบแนวความคิดทางด้านบริหารการผลิต ดังภาพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

1. ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตของเทศบาลเมืองสนนร์ักษ์และทราบปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิต รวมทั้งความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนนร์ักษ์ของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนใน ตำบลบึงนาราง อำเภอัญบุรี จังหวัดปทุมธานี
2. ใช้ข้อมูลเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านบริหารจัดการทางธุรกิจเพื่อประยุกต์ใช้

ในกระบวนการเรียนการสอนในสาขาวิชาธุรกิจ

3. สามารถให้บริการข้อมูลแก่ธุรกิจชุมชน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาและหาแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนในตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภอดงหลวง จังหวัดพทุมธานี

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนในตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภอดงหลวง จังหวัดพทุมธานี โดยเป็น การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง ต้องเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชนที่มีการดำเนินการและมีที่ตั้งอยู่ในเขตความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ จำนวน 4 กลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) โดยผู้วิจัยจะลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในแนวลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของกลุ่มสภาพปัญหา และการได้รับหรือความต้องการการสนับสนุนเกี่ยวกับทรัพยากรการผลิตของ กลุ่มตัวอย่างเป็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนและสมาชิก ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

2. แบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้ประกอบการและสมาชิกของกลุ่มธุรกิจชุมชน ประกอบด้วยข้อคำถามในแต่ละส่วนจำนวน 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลเฉพาะตัวของผู้ตอบ แบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 การสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์

ส่วนที่ 3 ระดับปัญหาและความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและ วัตถุประสงค์ของงานวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม

2. การหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1 หากคุณภาพด้านความเที่ยงตรง นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการและการพัฒนาองค์กร จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาและตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา และนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาพิจารณาปรับปรุงคุณภาพเครื่องมือ

2.2 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้ว ไปหาคุณภาพของแบบสอบถามรายข้อโดยการหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) ผู้วิจัยดำเนินการหาคุณภาพของแบบสอบถามในด้านคุณภาพของประโยคคำถามรายข้อ โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจริง จำนวน 30 คน และนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ (จำนวน 30 ชุด) โดยใช้สถิติ t-test มาหาค่าอำนาจจำแนก เพื่อคัดเลือกประโยคคำถามที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ไว้ใช้ในแบบสอบถาม

2.3 การหาคุณภาพแบบสอบถามทั้งฉบับ ผู้วิจัยได้ทำการหาคุณภาพแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการนำแบบสอบถามที่นำไปทดลองใช้มา คำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาความคงที่ภายใน (Internal consistency) ซึ่งพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) = 0.9541

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถามแล้ววิเคราะห์
2. การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการหรือสมาชิกกลุ่มธุรกิจชุมชน โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง และแจก แบบสอบถามชนิดตอบด้วยตัวเองซึ่งเป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บข้อมูล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึง เดือนสิงหาคม ระยะเวลา 2 เดือน
3. รวบรวมแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการหรือสมาชิกธุรกิจชุมชน ใช้แบบสัมภาษณ์จำนวน 4 ฉบับและแบบสอบถาม จำนวน 23 ฉบับ เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มธุรกิจชุมชนในเขตตำบลบึงน้ำรักษ์ จำนวน 4 กลุ่ม ไปวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็น และจุดมุ่งหมายของงานวิจัย ภายใต้กรอบแนวคิดที่กำหนด
2. วิเคราะห์สภาพทั่วไปของกลุ่มธุรกิจ

ชุมชนจากแบบสัมภาษณ์

3. วิเคราะห์สถานการณ์ภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตของเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ
4. วิเคราะห์ปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิตและความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ ของธุรกิจชุมชน โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
5. เปรียบเทียบปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิตและความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ ของธุรกิจชุมชน โดยใช้ค่าสถิติ F-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Scheffe

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของธุรกิจชุมชน

จำนวนกลุ่มธุรกิจชุมชนในตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี มีจำนวน 4 กลุ่ม โดยแยกเป็นกลุ่มผู้ทำการผลิตสินค้าจำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มดินไทยปั้นจิว กลุ่มสปูพันธ์ไพร กลุ่มเอสฟาตี และกลุ่มผู้ให้บริการจำนวน 1 กลุ่ม คือ กลุ่มชมรมแพทย์แผนไทย โดยมีระยะเวลาในการดำเนินงานตั้งแต่ 1 – 6 ปี และส่วนใหญ่เริ่มต้นจากเงินลงทุนส่วนตัวของตนเอง ยกเว้นชมรมแพทย์แผนไทยที่ได้รับการสนับสนุนให้ก่อตั้งขึ้นจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ ซึ่งกลุ่มที่ทำการผลิตสินค้าจะใช้วัตถุดิบจากภายนอกชุมชนแต่ใช้แรงงาน ใน

การแปรรูปผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนที่กลุ่มธุรกิจตั้งอยู่ และความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มธุรกิจชุมชนเป็นไปด้วยดี มีการใช้ความสามารถและเวลาว่างให้เป็นประโยชน์รวมทั้งมีการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะของผู้ประกอบการและสมาชิกของธุรกิจชุมชน

1) ผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนเป็นหญิงมากกว่าชาย คิดเป็นร้อยละ 95.7 และ 4.3 ตามลำดับ

2) ผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนมีอายุ มากกว่า 45 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 52.2 รองลงมาคือ กลุ่มอายุ 36-45 ปี จำนวน 8 คนคิดเป็นร้อยละ 34.8 สำหรับกลุ่มอายุ 25-35 ปี มีจำนวนน้อยที่สุดเท่ากับ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0

3) ผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนส่วนใหญ่สมรสแล้วจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 95.7

4) ผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 73.9

5) ผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการทำงานในกลุ่มธุรกิจชุมชนน้อยกว่า 3 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมาคือระยะเวลาในการทำงานระหว่าง 3-6 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 39.1 และทำงานในกลุ่มธุรกิจชุมชนนานที่สุดคือ 7-10 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 17.4

6) ผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนส่วนใหญ่มี รายได้จากการประกอบธุรกิจชุมชนระหว่าง 1,001 – 3,000 บาท จำนวน 10 คน

คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมาคือ 3,001 – 5,000 บาท จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 26.1 สำหรับรายได้ น้อยกว่า 1,000 บาท, 5,001 – 7,000 บาท และมากกว่า 10,000 บาท มีจำนวนเท่ากันคือ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8.7

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการได้รับการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์

พบว่า มีธุรกิจชุมชนที่ไม่ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ ร้อยละ 65.2 ในขณะที่มีธุรกิจชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์เพียงร้อยละ 34.8 และทรัพยากรการผลิตที่ได้รับการสนับสนุน มากที่สุดคือ ด้านการจัดการคิดเป็นร้อยละ 21.7 รองลงมา คือด้านกำลังคนหรือแรงงาน และด้านวัตถุดิบหรือเครื่องมือ คิดเป็นร้อยละ 13.0 ซึ่งจำนวนครั้งที่ได้รับการสนับสนุนตั้งแต่เริ่มดำเนินงานของธุรกิจชุมชนส่วนมากอยู่ระหว่าง 2 – 4 ครั้ง

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ระดับปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิต และความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ในการบริหารการผลิตของธุรกิจชุมชน

1) ผลการวิเคราะห์ระดับปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิตของธุรกิจชุมชน ตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ผู้ประกอบการและสมาชิกของธุรกิจชุมชนมีปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิตในภาพรวมและในแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัญหาอันดับแรกของทรัพยากรการผลิตในแต่ละด้านมีดังนี้ ด้านการเงิน คือ ระเบียบและข้อบังคับในการขอกู้ยืมเงิน ด้านกำลังคนหรือแรงงาน คือ แหล่งกำลังคนหรือแรงงานที่ใช้ในการ

ดำเนินงาน ด้านวัตถุดิบหรือเครื่องมือคือ การหาเครื่องมือที่สอดคล้องกับความต้องการ ด้านการจัดการคือ การสร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและสำหรับในภาพรวมปัญหาอันดับแรกคือ ทรัพยากรการผลิตด้านกำลังคน หรือแรงงาน รองลงมาคือด้านการจัดการ

2) ผลการวิเคราะห์ระดับความต้องการ การสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ ของธุรกิจชุมชน ตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนมีความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ ในภาพรวมและในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก โดยความต้องการการสนับสนุน อันดับแรกของทรัพยากร การผลิตในแต่ละด้านมีดังนี้ ด้านการเงินคือ แหล่งเงินกู้ยืมเพื่อใช้ในการดำเนินงาน ด้านกำลังคนหรือแรงงานคือ การสนับสนุนวิทยากรผู้ให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ด้านวัตถุดิบหรือเครื่องมือคือ การหาเครื่องมือที่สอดคล้องกับความต้องการ ด้านการจัดการคือการสร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และสำหรับในภาพรวมความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตอันดับแรกคือทรัพยากรการผลิตด้านกำลังคนหรือแรงงาน รองลงมาคือด้านการจัดการ

ตอนที่ 5 ผลการเปรียบเทียบระดับปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิตและความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ในการบริหารการผลิตของธุรกิจชุมชน

1) สมมติฐานที่ 1 กลุ่มธุรกิจชุมชนแต่ละกลุ่มมีปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิตแตกต่างกัน

ผลการทดสอบระดับค่าเฉลี่ยของปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิตของธุรกิจชุมชนแต่ละกลุ่มในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2) สมมติฐานที่ 2 กลุ่มธุรกิจชุมชนแต่ละกลุ่มมีความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์แตกต่างกัน

ผลการทดสอบระดับค่าเฉลี่ยของความ ต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ของธุรกิจชุมชนแต่ละกลุ่ม ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ดินไทยปั่นจิว ชมรมแพทย์แผนไทยสมุนไพร และเอสพาคี ในภาพรวมมีความแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยกลุ่มชมรมแพทย์แผนไทยมีระดับความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตต่ำกว่ากลุ่มธุรกิจ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การสนับสนุนทรัพยากรการผลิตของเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ในการบริหารการผลิตของธุรกิจชุมชน ตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายได้ดังนี้

สภาพทั่วไปของธุรกิจชุมชน

จากการวิจัย พบว่า ลักษณะของธุรกิจชุมชนในตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ทั้ง 4 กลุ่ม มีกลุ่มธุรกิจการผลิตสินค้าจำนวน 3 กลุ่ม คือ ดินไทยปั่นจิว สมุนไพร และเอสพาคี โดยกลุ่มธุรกิจผลิตสินค้ามีลักษณะของการผลิตคล้ายกับลักษณะของกิจการเจ้าของคนเดียวแล้วใช้การรับช่วงต่อ (Subcontract) ให้กับคนในชุมชนไปทำต่อ (ทศพล ระมิงค์วงศ์, 2546:5) เพราะการจัดตั้งมีลักษณะของการการริเริ่มและเงินลงทุนส่วนตัวของผู้นำกลุ่ม โดยไม่ได้มีการเก็บค่า

หันจากสมาชิก และไม่ได้เกิดจากการรวมตัวกันเองของสมาชิกในชุมชน แต่ก็ใช้แรงงานฝีมือในชุมชนซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง สถานภาพสมรสระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และมีช่วงอายุมากกว่า 45 ปี แต่ความสัมพันธ์ในกลุ่มสมาชิกก็สามารถลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและการอพยพออกไปทำงานในเมืองของคนในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชัย พันธเสน และ ปัทมาวดี โพนกุล ชูชุกิ (2546 : 25) สำหรับชมรมแพทย์แผนไทยนั้นเป็นธุรกิจชุมชนที่มีลักษณะให้บริการ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจัดตั้งและสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์จากเทศบาลเมืองสนนรักษ์ซึ่งถือเป็นหน่วยงานภาครัฐ ธุรกิจชุมชนที่สามารถดำเนินการต่อไปได้นั้นจะต้องมีปัจจัยที่สำคัญคือ การมีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยจากการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มในแต่ละกลุ่มพบว่า ผู้นำในแต่ละกลุ่มเป็นผู้ริเริ่มแนวคิดในการผลิตสินค้า การปรับปรุงและพัฒนารูปแบบของสินค้า สำหรับประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดจากการมีธุรกิจชุมชนนั้น จำแนกได้เป็นประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ของชุมชน

ประโยชน์ส่วนบุคคล ได้แก่

- 1) ประโยชน์จากการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์หรือการเพิ่มผลตอบแทนแรงงานในช่วงของการว่างงานหรือมีเวลาว่างทำให้สมาชิกไม่มีต้นทุนค่าเสียโอกาสของแรงงาน สมาชิกในชุมชนเห็นประโยชน์จากการทำกิจกรรมเสริมรายได้
- 2) ประโยชน์จากการลดต้นทุนการผลิตของส่วนบุคคล เช่นทำให้ซื้อวัตถุดิบได้ในราคาถูกกว่าการแยกซื้อหรือต่างคนต่างซื้อ
- 3) เพิ่มอำนาจต่อรองทางการตลาดจากการรวมกลุ่มกันจำหน่ายสินค้าทำให้ได้รับราคา

ผลผลิตสูงขึ้น

4) ประโยชน์จากการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเนื่องจากเกิดความชำนาญเฉพาะด้านอันเกิดจากการแบ่งงานกันทำ

ประโยชน์ของชุมชน ได้แก่ การสร้างอาชีพเสริมที่มั่นคงและเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชน ทำให้ลดปัญหาการว่างงาน และปัญหาสังคมอื่น ๆ นอกจากนี้กลุ่มที่ประสบความสำเร็จจะเสริมสร้างการรักใคร่สามัคคีในชุมชนเนื่องจากได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน

การสนับสนุนทรัพยากรการผลิตของเทศบาลเมืองสนนรักษ์

พบว่า เทศบาลเมืองสนนรักษ์ให้การสนับสนุนแก่ธุรกิจชุมชนน้อย จากผลการสำรวจเพียงร้อยละ 34.8 เท่านั้นที่ได้รับการสนับสนุนเรื่องที่เทศบาลเมืองสนนรักษ์ให้การสนับสนุนเป็นอันดับแรก คือทรัพยากรการผลิตด้านการจัดการ โดยมีการจัดทำโครงการจัดฝึกอบรมและนำวิทยากรมาถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของงานพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองสนนรักษ์ในงานจัดฝึกอบรมอาชีพให้แก่สมาชิกชุมชน งานเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนงานจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสุขภาพอื่น ๆ (งานพัฒนา ชุมชน เทศบาลเมืองสนนรักษ์, 2548 : 7) และจำนวนครั้งในการสนับสนุนก็น้อยครั้งเพียง 2 - 4 ครั้งเท่านั้น ดังนั้นการที่เทศบาลเมืองสนนรักษ์ยังให้การสนับสนุนแก่ธุรกิจชุมชนน้อยอยู่นั้น คาดว่าน่าจะมีสาเหตุมาจากการที่เทศบาลเมืองสนนรักษ์ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องยังไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของธุรกิจ

ชุมชนและให้ความสนใจกับการลงทุนและพัฒนาในด้านโครงสร้างพื้นฐานของท้องถิ่นมากกว่าการช่วยเหลือหรือสนับสนุนการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน

ปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิตของธุรกิจชุมชน

พบว่า ผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชน ตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี มีปัญหาเรื่องทรัพยากรการผลิตทั้งภาพรวมและในแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลางและปัญหาอันดับแรก คือด้านกำลังคนหรือแรงงาน เรื่องแหล่งกำลังคนหรือแรงงานที่ใช้ในการดำเนินงาน รองลงมาคือด้านการจัดการ เรื่องการสร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชัย พันธเสนและคณะ (2546 : 45-47) ที่กล่าวว่า ปัญหาของกลุ่มธุรกิจชุมชนคือการขาดการพัฒนาฝีมือ หรือการได้รับการฝึกอบรมด้านฝีมือแรงงานที่ต่อเนื่องและไม่มีการพัฒนาต่อยอดจากความรู้เดิม ซึ่งสามารถปรับปรุงแก้ไขได้โดยการพัฒนาฝีมือแรงงานด้วยการฝึกอบรม และมีระบบแรงจูงใจที่จะช่วยให้มีการพัฒนาทักษะอย่างแท้จริง สำหรับปัญหาด้านการจัดการ มีสาเหตุมาจากการขาดการวางแผนที่ดี กลุ่มที่เกิดขึ้นใหม่ขาดการพิจารณาศักยภาพที่กลุ่มมีอยู่ ทั้งวัตถุดิบ บุคลากร ทักษะแรงงาน เทคนิคการผลิตหรือองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ขาดการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา สนใจแก้ไขปัญหาเฉพาะที่ปลายเหตุซึ่งสามารถบรรเทาปัญหาได้เป็นครั้งคราว สำหรับการสร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชนนั้น ต้องดำเนินการด้วยการบริหารจัดการที่เหมาะสมให้สามารถเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายเพื่อให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้หรือทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างเหมาะสม (กัมพล นุชสมบัติ,

มปป.: 7)

ความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ของธุรกิจชุมชน

พบว่า ผู้ประกอบการและสมาชิกธุรกิจชุมชนตำบลบึงน้ำรักษ์ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี มีความต้องการการสนับสนุนทรัพยากรการผลิตจากเทศบาลเมืองสนั่นรักษ์ ทั้งภาพรวมและในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก และความต้องการอันดับแรก คือ ด้านกำลังคนหรือแรงงาน เรื่องความต้องการการสนับสนุนวิทยากรผู้ให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรื่องการสร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชัย พันธเสน และคณะ (2546 : 47-49) ที่กล่าวว่า กลุ่มธุรกิจชุมชนต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการจัดการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การฝึกอบรมในเรื่องการวางแผนและพัฒนาทักษะความสามารถของบุคลากรและต้องการความช่วยเหลือของเครือข่ายด้วยการส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายเพิ่ม มากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีจากการสนับสนุนการดำเนินงานจากเงินงบประมาณปี 2549 ของสถาบันการพลศึกษา คณะนักวิจัยขอขอบคุณ ดร.ต่อศักดิ์ ศิริโวหาร คณบดีคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ นายวิรัชศักดิ์ วิศาลาภรณ์ รองอธิการบดี ดร.กอบกิจ ต้นท์เจริญรัตน์ ผู้ช่วยอธิการบดี อาจารย์จินตนา เทียมทิพร รองคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ อาจารย์อััจฉรา สัจจธรรมนุกูล รองคณบดี

คณะศิลปศาสตร์ ดร.ศุภล อริยสัจสีสกุล สถาบัน
การพลศึกษา วิทยาเขตกรุงเทพ ที่ให้ความ
อนุเคราะห์ตรวจสอบแบบสอบถามและกรุณาให้คำ
ปรึกษา พร้อมทั้งความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์
อย่างยิ่งในการศึกษาและปรับปรุงผลการวิจัย
ครอบครัว อาจารย์และเจ้าหน้าที่ของสถาบันการ
พลศึกษา วิทยาเขตกรุงเทพทุกท่านที่ได้ให้กำลังใจ
และความช่วยเหลือในด้านต่างๆ แก่คณะผู้วิจัย
รวมทั้งความร่วมมือของผู้ประกอบการและสมาชิก
ของกลุ่มธุรกิจในตลาดบึงนารางค์ อำเภอธัญบุรี
จังหวัดปทุมธานี และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องของ
เทศบาลบึงนารางค์ในการให้ข้อมูลและความคิดเห็น
ที่มีประโยชน์เป็นอย่างดียิ่ง รวมทั้งความมีน้ำใจ
และความเป็นมิตรที่มีให้แก่นักวิจัยเมื่อลงพื้นที่

บรรณานุกรม

- กัมพล นุชสมบัติ. มปป. **เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน**, กรุงเทพฯ.
- จำนง แรกพินิจ. 2545. **ธุรกิจ-อุตสาหกรรมชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์ในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศักดิ์ เตชเกรียงไกรกุล และนิทัศน์ คณะวรรณ. (2545). **การตลาด ตำบล ผลิตภัณฑ์และธุรกิจ SMEs**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล. (2545). **วิสาหกิจชุมชน : กลไกเศรษฐกิจฐานราก, ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.
- ปริยานุช ป้องภัย. (2541). **ธุรกิจชุมชนหรือธุรกิจทางเลือก ใน ชุมชนเข้มแข็ง : บทเรียนภาคปฏิบัติ**. ขอนแก่น.
- พระครูพิทักษ์นันทคุณ. (2544). **โครงการพัฒนาศักยภาพศูนย์ศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงและชาติสังคม**. มูลนิธิอีกเมืองนาน.
- สุเมธ ต้นติเวชกุล. ดร. (2544). **เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ใน ใต้เบื้องพระยุคลบาท**. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2540). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่แปด พ.ศ.2540-2544**. กรุงเทพมหานคร. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า พ.ศ.2545-2549**. กรุงเทพมหานคร. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2546). **คู่มือการบริหารจัดการโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชน(แผนวิสาหกิจชุมชน)**.
- ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์. (2544). **ธุรกิจชุมชน : ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น**. Chulalongkorn Review ปีที่ 13 ฉบับที่ 51 เมษายน - มิถุนายน 2544.
- อภิชัย พันธเสนและคณะ. (2546). **การประเมินปัญหาและความต้องการของธุรกิจชุมชน**. สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- <http://fardev.doae.go.th/enterprise/act00.html> ร่าง พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ... ของรัฐบาล